

1. Буррио Н. Эстетика взаимодействия / Художественный журнал. 2020. № 28-29. [https://Николя Буррио. Эстетика взаимодействия \(moscowartmagazine.com\)](https://Николя Буррио. Эстетика взаимодействия (moscowartmagazine.com)).

2. Холл С. Культурные исследования: Две парадигмы / Логос. 2012. № 1 (85). С. 157-183.

УДК 766:111:852

Поліщук О. П.
/ м. Житомир /

ЕСТЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИЗАЙНУ

Одним із вагомих елементів побуту, виробничої сфери, організації середовища існування сучасного суспільства виступає дизайн. Можливо тому в Україні нині стала приділятися вагома увага до підготовки фахівців такого профілю. Так, відповідно до Стандарту вищої освіти України: 022 Дизайн (Наказ МОН України від 21.12.2018 р. № 1433) у теоретичному змісті його предметної області зазначається необхідність звернення до естетичних характеристик дизайну, відповідно до спеціалізацій. Проте проблемою є чітке окреслення тих вимог чи якостей, які названі «естетичними характеристиками дизайну».

Тому маємо за мету нашого дослідження здійснити аналіз основних естетичних проблем у царині сучасного дизайну в Україні.

Перша проблема, на наш погляд, пов'язана із історичним розвитком дизайну в нашій країні, коли було розрізнено дві естетики, одна із яких – «технічна естетика», і для останньої авторитетними стали напрацювання зарубіжних практикуючих дизайнерів – Дж. Нельсона, Ф. Кислера, К. Молліно, П. Форназетті, а згодом М. Белліні, Ф. Старка та ін. Тоді як напрацювання першої, звичайно, визнавалися, але залишалися на маргінесах уваги, особливо напрацювання О. Г. Баумгартена. Він визнавався «хрещеним батьком» естетики як науки, проте поза локусом уваги зазвичай залишався його концепт «справжнього естетика», яким започатковувалася естетична антропологія як напрям дослідження. Більше увага була прикута до концепту естетики як «філософії мистецтва», автором котрої був Г. Гегель, і, відтак, естетика досить часто ототожнювалась із цим напрямом досліджень – винятково як теоретична дисципліна, що осмислює проблематику мистецтва як соціально-культурного явища. Поза локусом інтересу найчастіше залишилися цікаві напрацювання вітчизняних естетиків: Д. Кучерюка про «естетику праці та ціннісні відносини», А. Пригорницької про «естетосферу сучасного дизайну» та ін. Також при підготовці фахівців за шифрами спеціальностей 05.01.03 – технічна естетика (мистецтвознавство) (паспорт спеціальності був затверджений Постановою президії ВАК України від 11.12.2002 № 20-11/11) та спеціальності 17.00.07 – дизайн (Постанова президії ВАК України від 14.06.2007 № 64-06/6) досить рідким явищем при

ознайомленні із спадщиною естетики був інтерес до напрацювань семантичної естетики: Е. Кассіерер, Б. Кроче, М. Бензе; структурно-семіотичної естетики: П. Богатирьов, Р. Якобсон, Г. Шпет та ін.

*Тенденція звуженого вивчення багажу сучасної естетики, яка притаманна фаховій підготовці вітчизняних дизайнерів, спостерігається й в інших країнах. Так, фіксуємо ототожнення цілковито різних явищ: «Прикладна естетика, або філософія дизайну, вивчає особливості сполучення конструкторської та художньої діяльності в процесі розробки виробів, людино-машинних систем, упаковки, проектування соціального простору на рівні промислової та житлової забудови, дорожньо-транспортних та логістичних систем комунікації, товарних потоків та сервісного обслуговування виробів» [1, с. 4]. Проте «прикладна естетика» не є «філософією дизайну», якщо звернутись до аналізу напрацювань Г. Земпера та його концепту «практичної естетики» (*Praktische Aesthetik*). Видається, що наразі маємо чіткий «відгомін» незацікавленого ставлення до багажу естетичної антропології, семантичної естетики чи структурно-семіотичної естетики, що меншовартяться через надмірне захоплення «технічною естетикою». Як наслідок такої позиції – не зацікавлення у конкретних розробках з проблематики естетичних основ дизайну, і крайнім виявом стає навіть вульгаризація естетики та її напрацювань як науки.*

Друга проблема пов'язана із культурою мислення дослідників та рівнем опрацювання естетичних основ творчості дизайнера (від етапу задуму до етапу практичного втілення). Зокрема мова йде про *імпліцитний опис естетичних характеристик об'єктів дизайну та імпліцитне наування пошуку виявів останніх*: «З моменту появи дизайн був особливою частиною виробничого процесу “корисних” речей, які крім утилітарних характеристик мали відповідати і суто естетичним вимогам (тобто спочатку “функціональність” виробу передбачала і його “красу”). Виникнувши завдяки можливостям та установкам індустріалізму, дизайн реалізується як досить вузька сфера у самому фабричному виробництві. У ньому сфера прекрасного задана технічною естетикою, в якій створена промисловим чином річ має естетичний зміст» [1, с. 5]. Наразі зовсім не зрозумілим залишається, що мається на увазі під «естетичним змістом» чи «естетичними вимогами», як і спроба ототожнення чи, радше, зведення «естетичних вимог» до «краси». (Як нагадування – проблема амбівалентності уявлень про красиве чи його протилежність досить непогано стає зрозумілою при зверненні до рядків із вірша «Некрасивая девочка» М. Заболоцького, висловлених ще в 1955 році: «...что есть красота /И почему её обожествляют люди? Сосуд она, в котором пустота, /Или огонь, мерцающий в сосуде?»). Більш виправданим при розгляді естетичних основ дизайну було б звернення уваги на явища, фіксовані поняттями: гармонії/дисгармонії, міри, досконалого/недосконалого, домірного/недомірного людині, прекрасного/потворного, величного/буденного, естезису та естетичної інформації.

Наступною, на наш погляд, постає проблема категоріально-понятійного апарату дизайну за галузевими спеціалізаціями та узгодження його складових

за змістом і сферою ужитку при підготовці сучасного дизайнера (спеціальність 022):

– технічна складова (проектне завдання, проектний образ, архітектоніка, тектоніка, конструкція, масштаб, текстура, фактура, масштаб, кегль, гарнітура, інтерліньяж, конічні перерізи, площинна пропорційна сітка, компактність, компоновка, модуль тощо);

– ергономічна складова (ергономіка, антропометрія, колірна адаптація, ефект тощо);

– естетична складова (гармонія, дисгармонія, хаос, форма, композиція, пропорція, ритм, метр, симетрія, асиметрія, досконале, потворне, комічне, трагічне, графема, ідеограма, естетична інформація, художня інформація, хронотоп, символ, семіозис, релевантна інформація тощо);

– художня складова (декор, орнаментика, силует, контур, сюжетно-композиційний центр, композиційна імпровізація, колірний тон тощо).

Указана *естетична складова категоріально-понятійного апарату дизайну має, як видається, розвиватися із врахуванням специфіки галузевих спеціалізацій.*

Серед інших проблем варто указати й *проблему навчальної і довідникової літератури щодо естетичних характеристик об'єктів дизайну*: незначна кількість за різними роками видань загалом; орієнтацію на вузьке висвітлення проблематики; відсутність у більшості видань розкриття термінології через наведення дефініції у тексті та словника базових понять; переважний друк проблематики історії дизайну, а не естетизму, міри чи гармонії у дизайнерській практиці; переважний друк інформації про теоретичні проблеми дизайну; дефіцит перекладених праць провідних зарубіжних теоретиків і практиків дизайну.

Відсутність стандартної національної програми (чи інструктивно-методичних рекомендацій) щодо фахової підготовки дизайнера *із переліком тематики (переліком питань)* про естетичні характеристики об'єктів дизайну (за спеціалізаціями) також видається проблемою, вирішення якої є вимогою часу.

Відсутність спеціалізованого видання із проблематики естетичних основ і проблем сучасного дизайну, розпорошеність публікацій з неї у виданнях іншого проблемного поля – ще одна проблема, на яких має бути зосереджена увага сучасних вітчизняних естетиків і дизайнерів. (Безсумнівним позитивом колись був друк журналу «Технічна естетика»).

Як підсумок, естетичні основи дизайну є малодослідженою проблематикою сучасної вітчизняної науки. Проте її опрацювання сприятиме розвитку теорії і практики дизайну, покращуючи конкурентоспроможність фахівців на ринку праці в умовах Industry 4.

Література

1. Философия дизайна / А. И. Лойко, Е. К. Булыго, Е. Б. Якимович; под общ. ред. А. И. Лойко. Минск: БНТУ, 2017. 73 с.